

FOGUET I BOREU, Francesc: *Maria Aurèlia Capmany, escriptora compromesa (1963-1977)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018.

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya
 jcampsar@uoc.edu

Una de les línies d'investigació que ha encetat darrerament Francesc Foguet, professor de literatura catalana contemporània a la Universitat Autònoma de Barcelona, ha estat la de presentar les difícils relacions entre els escriptors catalans i la censura franquista. Així, als articles dedicats a Salvador Espriu, Joan Oliver, Joan Fuster, Baltasar Porcel o Ricard Salvat, apareguts en revistes de l'àmbit de les humanitats com *Els Marges*, LLENGUA & LITERATURA o *Estudis Romànics*; i al llibre escrit amb Sharon G. Feldman, *Els límits del silenci. La censura al teatre català durant el franquisme* (2016), amb capítols dedicats a Manuel de Pedrolo i a Josep M. Benet i Jornet, s'hi afegeix aquest treball centrat en la figura de Maria Aurèlia Capmany, una de les principals activistes polítiques i culturals en la negra nit del franquisme. Si bé la bibliografia capmanyiana compta amb nombrosos estudis —d'una vàlua ben desigual, tot s'ha de dir— i que, de vegades, posen més l'èmfasi en aspectes biogràfics i polítics que no pas en els estrictament literaris, la proposta de Foguet intenta, en canvi, incardinar aquests tres aspectes a partir d'una hipòtesi que anirà desplegant al llarg del discurs: l'activisme polític de Capmany deriva de la seva presa de posició intel·lectual i d'una participació decidida en la resistència cultural antifranquista. I que rebla amb dos objectius: *a*) descriure la imatge que tenien els òrgans repressius de la dictadura sobre l'escriptora tot confrontant-la amb la informació de què es disposa sobre el seu activisme antifranquista; *b*) descriure les motivacions que la van dur a formar part del nucli constitutiu del Partit dels Socialistes de Catalunya. Les dates que delimiten l'estudi, 1963-1977, venen marcades per la documentació utilitzada per Foguet. Cal tenir present que el període, les dècades dels seixanta i setanta del segle passat, és quan Capmany publica les obres més conegudes: parlem de les novel·les *Un lloc entre els morts* (1967) i *Feliçment jo sóc una dona* (1969), de la peça dramàtica *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya* (1970), escrita amb Xavier Romeu, o els assaigs de marcada reivindicació feminista i política *La joventut és una nova classe?* (1969) i *El feminisme a Catalunya* (1973).

El llibre de Foguet es divideix en tres parts ben delimitades però que, alhora, s'interrelacionen. En la primera, s'analitza el grau de dissidència política de Capmany segons els aparells repressius del règim franquista, que la definiren com a «escriptora catalano-separatista»: en la investigació efectuada als arxius de l'Oficina de Enlace, la Direcció General de la Guardia Civil i la Brigada Regional de Informació de la Jefatura de Policia, dipositats a l'Archivo General de la Admi-

nistració, a Alcalá de Henares, i a l'Archivo General del Ministerio del Interior, amb seu a Madrid, es troba la seva empremta en cartes de protesta adreçades a Manuel Fraga Iribarne, ministre llavors d'Información y Turismo, i en documents que en testimonien la participació en activitats considerades subversives com foren la Caputxinada o l'homenatge a Jordi Rubió i Balaguer; uns fets que van provocar, com no podia ser d'altra manera, la denegació del seu passaport. En el segon capítol, es realitza una aproximació al discurs ideològic de Capmany i a la seva implicació en la resistència antifranquista, que evoluciona des d'un dimensió literària als anys quaranta i cinquanta —i centrada, per tant, en la seva obra narrativa— a una de més política als seixanta i setanta, en què es fa més visible la seva condició de dona de lletres interessada per la *res publica*, i que es reflecteix a la producció memorialística, sociològica i feminista; potser els exemples més diàfans els trobem als assaigs *La dona a Catalunya* (1966) i *La joventut és una nova classe?*, on, amb els referents ideològics de Betty Friedan i Simone de Beauvoir, qüestiona, amb sòlids arguments, el sistema de valors del franquisme i en proposa una radical transformació (o, millor dit, la seva abolicció); i als dos volums memorialístics de *Pedra de toc* (1970 i 1974), en què, entre d'altres temes, denuncia el pas a les files franquistes d'escriptors com Ignasi Agustí, Sebastià Sánchez Juan, i, sobretot, Josep Pla. És a finals dels setanta i, especialment, després de la mort del dictador que Capmany s'incorpora a la política activa, i ho farà, per convicció però també per influència del cercle d'amistats en què es movia, a l'incipient Partit dels Socialistes de Catalunya; arribarà a ser regidora de l'Àrea de Cultura i Ensenyament de l'Ajuntament de Barcelona sota el govern de Pasqual Maragall. La tercera part està dedicada a la censura en l'obra assagística de Capmany, amb exemples extrets de *La joventut és una nova classe?*, *Pedra de toc* i *El feminisme a Catalunya*. L'acarament que ofereix Foguet entre el text suprimit i el publicat denota l'esbiaixada lectura ideològica que feien els censors dels llibres, sempre atenta a evitar qualsevol discrepància amb els principis del règim franquista. També es reproduïxen en el capítol fragments dels informes dels censors; especialment interessants —i hilarants des de l'òptica actual— són els que fan referència a *El feminismo ibérico* (1970), escrit per Capmany i Carmen Alcalde, que no va arribar a ser autoritzat, i encara amb nombroses supressions, fins a la tercera versió.

El volum es completa amb un annex documental que edita, íntegrament, els textos que s'han anat citant al llarg del discurs dels expedients de Capmany conservats a l'Oficina de Enlace, la Direcció General de la Guardia Civil i la Brigada Regional de Informació de la Jefatura de Policía: cartes obertes, que inclouen, a més, els noms de tots els signats, notes informatives, retalls de premsa, entre d'altres interessants materials. Unes sempre necessàries conclusions, que també apunten possibles vies d'aprofundiment en el que s'ha exposat, una sintètica bibliografia i un utilíssim índex onomàstic posen el punt i final al treball. Comptat i debatut, l'itinerari que ens ofereix Foguet al llarg de les pàgines de *Maria Aurèlia Capmany, escriptora compromesa (1963-1977)* permet, a banda de reivindicar

la figura de la intel·lectual barcelonina, adonar-nos, a tall de conclusió bàsica, de la importància que va assolir el fenomen de la censura en la literatura catalana durant els anys del franquisme; un tema que comptava, com a notables precedents, els llibres de Manuel L. Abellán, *Censura y creación literaria en la España franquista (1939-1976)* (1981) i de Maria Josepa Gallofré, *L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951)* (1991). Un assaig, en definitiva, sòlid, suggestiu i estimulant, falcat per un brillant discurs interpretatiu i per la vastitud d'una recerca que, amb tota seguretat, l'autor no dona encara per acabada.

SAGRERA ANTICH, Bàrbara: *Corpus de fraseologia de les Illes Balears. Classificació, descripció i contextualització*, Manacor: Mòndellibres, 2019.

MIQUEL SBERT GARAU

Grup de Recerca en Etnopoètica de les Illes Balears
miquel_sbert@hotmail.com

L'any 2017 Bàrbara Sagrera Antich (Felanitx, 1974) va guanyar el premi «Ciutat de Manacor d'Assaig Antoni M. Alcover» amb el *Corpus de fraseologia de les Illes Balears*, el treball que havia estat el cos de la seva tesi doctoral i que just ara s'ha publicat amb el mateix títol.

L'autora en alguna ocasió ha explicat que, tot i la feina ingent duta a terme, aquest no és «el» corpus sinó «un» corpus. Això no obstant, l'obra de compilació fraseològica de les Illes Balears presenta unes dimensions i unes característiques que li proporcionen una naturalesa i una significació molt rellevants dins la literatura del gènere.

El *Corpus...* és un conjunt de més de 14.500 unitats fraseològiques (UF) reportades i classificades, procedents de diferents fonts escrites, la pertinença de les quals l'autora explica i analitza. Aquests materials, per si sols, i només des del punt de vista quantitatiu, ja representarien una aportació molt rellevant al coneixement del tema.

Però hi ha molt més. El subtítol de l'obra és indicatiu: «classificació, descripció i contextualització» de les UF de l'àmbit de les Illes Balears. Per això, i tot i que l'autora avisa que la seva tasca «no vol ser una altra reflexió teòrica sinó l'aplicació pràctica dels principis teòrics formulats pels especialistes en la matèria» (p. 14), i que no vol anar més enllà d'un treball descriptiu, cal considerar que ens trobam davant un treball complex i amb voluntat d'aprofundiment sobre un tema potser no gaire estudiat. N'hi ha prou de considerar l'índex del volum de 876 pàgines per copsar com es tracta una obra de molt calat, perquè, a més d'una «Introducció» (que és també una declaració de principis amb la invocació de la idea de Humboldt que «cada llengua reflecteix una concepció del món particular i única», p. 13), el llibre s'estructura en set capítols que s'ocupen de plantejar